

Hoe wil jij je de toekomst herinneren?

PROGRAMMA VOOR HET VOORTGEZET ONDERWIJS IN HERINNERINGSCENTRUM APELDOORNSCHE BOSCH

Beste docent,

In het jaar waarin landelijk *75 jaar Bevrijding* wordt gevierd, opent Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch in Apeldoorn. Het Herinneringscentrum is niet alleen open voor individuele bezoekers maar heet ook groepen en schoolklassen van harte welkom. Het Herinneringscentrum is gevestigd in het voormalig woonhuis van directeur-pedagoog Philip Fuldauer als plek voor herinnering, herdenking, presentatie en educatie.

Door vooral jongeren in een actieve rol te betrekken, leren zij over het belang van het blijven herdenken van oorlogsslachtoffers, het delen en doorgeven van verhalen en de waarde van vrede en vrijheid.

PROGRAMMA VO

Het VO programma vindt plaats op de historische locatie en biedt leerlingen de mogelijkheid te leren over de geschiedenis van Het Apeldoornsche Bosch en de gebeurtenissen die hier voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog plaatsvonden. Het programma legt de nadruk op onderzoeken, informeren, ontmoeten en in gesprek gaan.

VLUCHTEN , VEILIGHEID, VRIENDSCHAP EN VRIJHEID

De leerlingen zullen in de rol van 'journalist' onderzoek doen naar de persoonlijke verhalen van een aantal mensen die in Het Apeldoornsche Bosch woonden en werkten tussen 1934 en 1943. Wie waren zij? Hoe zag hun dagelijks leven in Het Apeldoornsche Bosch eruit?

Op de begane grond is een tentoonstelling te zien. Een aantal persoonlijke verhalen brengt de feiten dichterbij en geven de leerlingen een indruk van de geschiedenis.

Op de eerste verdieping worden de leerlingen geconfronteerd met de dilemma's en vragen waarmee mensen tijdens de bezetting worstelden. Deze dilemma's worden in relatie tot het heden en de actualiteit voorgelegd. Afsluitend vertellen de leerlingen elkaar hun bevindingen en maken zij een gezamenlijk beeldverslag: het V-Journal.

Als er op locatie niet genoeg tijd is om het programma af te ronden dan kan het laatste onderdeel ook in de klas gedaan worden.

VOORBEREIDING

Het is verstandig de leerlingen inhoudelijk voor te bereiden op hun bezoek aan Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch. De vragen en dilemma's die zij hier tegenkomen zijn dan ingebed in relevante context en het gesprek daaromtrent zal beter verlopen en meer verdieping bieden. In de pdf

INFORMATIE TER VOORBEREIDING vindt u informatie die ter voorbereiding in de klas kan dienen.

BELANGRIJK: MAAK 4 GROEPEN VOORAF AAN HET BEZOEK

Het Herinneringscentrum heeft kleine kamers. Per kamer is plek voor (max.) 8 leerlingen.

Als de klas al voorafgaand aan het bezoek in 4 groepen is ingedeeld, hebben de leerlingen meer tijd en ruimte om het programma te volgen.

De leerlingen kiezen per groep uit een van de volgende vier thema's:

VLUCHTEN, VEILIGHEID, VRIENDSCHAP OF VRIJHEID

Op locatie gaat elke groep met het gekozen thema aan de slag.

Aan het eind van het bezoek delen de leerlingen hun ervaringen met elkaar.

Bedankt voor de voorbereidingen en uw medewerking!

WAAR

Ontvangstlocatie: gebouw De Appelvink, Fuldauerlaan 240, Apeldoorn

Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch (villa Fuldauer), Zutphensestraat 76, Apeldoorn

DUUR 60-90 MINUTEN

Gebouw De Appelvink: Welkom en introductie (10 min.)

Lopen naar Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch (5 min.)

Intro keuken of hal (5 min.)

Woonkamer, opdrachten (15 min.)

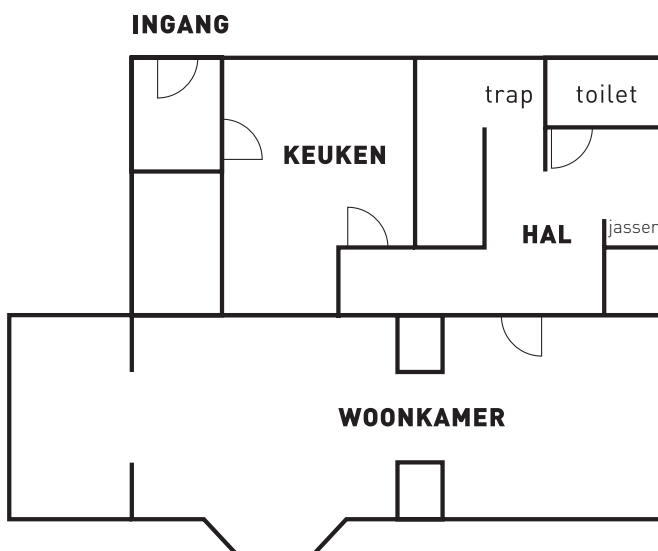
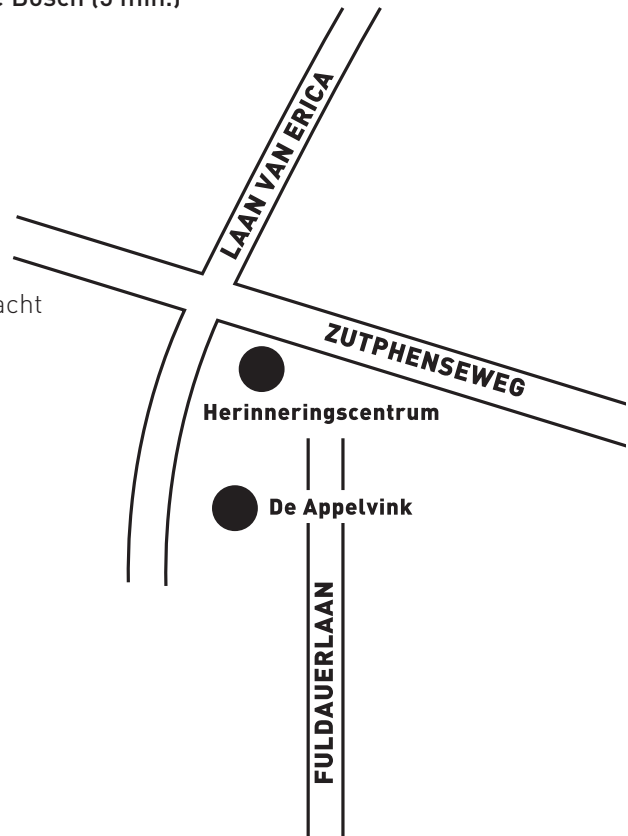
Van woonkamer naar 1e verdieping (2 min.)

1e verdieping, opdrachten (15 min.)

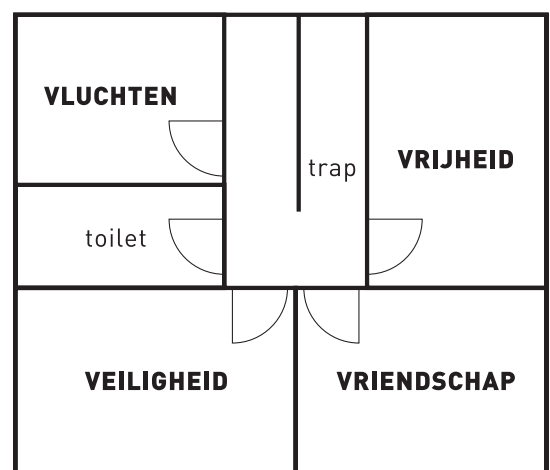
Lopen naar gebouw De Appelvink (5 min.)

Eindopdracht V-Journal (max. 30 min.)

Als er op locatie niet genoeg tijd is om het programma af te ronden dan kan de eindopdracht ook in de klas gedaan worden.

BEGANE GROND

1e VERDIEPING

Welkom en introductie

LOCATIE: GEBOUW DE APPELVINK
10 MINUTEN

Bij aankomst kunnen de leerlingen eerst hun jassen en tassen kwijt en naar het toilet. Welkom in Het Apeldoornsche Bosch. Als het goed is hebben jullie in de klas gesproken over wat Het Apeldoornsche Bosch is, over de gebeurtenissen die er hebben plaatsgehad en wat de functie van het terrein tegenwoordig is.

WAT GA JE DOEN?

We gaan zo naar het Herinneringscentrum in het voormalig woonhuis van Philip Fuldauer. Wie was hij, weet je dat nog?

Zodirect in de villa start je met de groepjes op de begane grond. Hier maak je kennis met de geschiedenis en persoonlijke verhalen van een aantal mensen die in Het Apeldoornsche Bosch woonden en werkten. Daarna gaan jullie naar de eerste verdieping. Hier kom je dilemma's en vragen tegen waar zij toen mee te maken hadden én die nog altijd actueel zijn.

WETEN JULLIE WAT EEN DILEMMA IS?

JE GAAT ALS EEN JOURNALIST TE WERK

Hoe ga je dit doen?

Wat zijn belangrijke eigenschappen voor een journalist?

Denk aan nieuwsgierigheid, alles willen weten, objectief zijn, inlevingsvermogen hebben, snel kunnen werken om de deadline te halen en je werk op tijd in te leveren voor de eindredactie.

WELK THEMA HEEFT JOUW GROEPJE?

VLUCHTEN

VEILIGHEID

VRIENDSCHAP

VRIJHEID

IS ALLES DUIDELIJK?

GA DAN MET JE GROEPJE NAAR HET HERINNERINGSCENTRUM

Het Herinneringscentrum ligt ca. 100 meter naar links naast De Appelvink. Je kunt je jas meenemen, daar is een garderobe.

Intro keuken of hal

LOCATIE: HERINNERINGSCENTRUM APELDOORNSCHE BOSCH
5 MINUTEN

(CODA) Docent 1 begeleidt 2 groepjes in de keuken.
(CODA) Docent 2 gaat met 2 groepjes naar de hal.

In de keuken is de tekst **VEILIG IN HET BOSCH** op de wand te zien, bekijk de verschillende objecten en beluister het audiofragment.

- > Wie weet wat koosjer betekent?
- > Wat weet je van joodse feestdagen en rituelen?
- > Wat zie je in de nis in de hal?
- > Welke betekenis heeft dit voorwerp?

Woonkamer

LOCATIE: HERINNERINGSCENTRUM APELDOORNSCHE BOSCH
15 MINUTEN

Daarna starten de vier groepjes zelfstandig in de woonkamer met hun hoofdpersoon en thema. Hier onderzoeken zij een deel van de geschiedenis en een persoonlijk verhaal. Verdiep je in je hoofdpersoon en maak aantekeningen. Verdeel de taken: wie leest de vragen, wie schrijft en wie verzamelt de informatie?

VLUCHTEN

In de woonkamer ga je naar de zuil met het verhaal van **SAL VAN SON**. Lees het verhaal en bekijk de foto's van Sal van Son.

- > Wat deed hij in Het Apeldoornsche Bosch?
- > Hoe oud was hij toen hij hier kwam?
- > Wat valt je op aan de foto's?
- > Hoe heette zijn broer?
- > Heeft Sal de oorlog eigenlijk overleefd?

Na 15 minuten ga je naar de kamer **VLUCHTEN** op de 1e verdieping.

VEILIGHEID

In de woonkamer ga je naar de zuil met het verhaal van **PHILIP FULDAUER**. Lees het verhaal en bekijk de foto's.

- > Welke baan had Philip Fuldauer?
- > Hoeveel paviljoens waren er en wat deden de kinderen van Achisomog op school?
- > Hoe overleefde het gezin Fuldauer de oorlog?

Na 15 minuten ga je naar de kamer **VEILIGHEID** op de 1e verdieping.

VRIENDSCHAP

In de woonkamer ga je naar de zuil met het verhaal van **NAN EN ELLY VAN CREVELD**. Lees het verhaal en bekijk de foto's Nan en Elly.

- > Hoe waren zij met elkaar verbonden?
- > Wie waren er nog meer werkzaam als verpleegsters?
- > Wat deden zij in Het Apeldoornsche Bosch?
- > Hoe overleefden de zussen de oorlog?

Na 15 minuten ga je naar de kamer **VRIENDSCHAP** op de 1e verdieping.

VRIJHEID

In de woonkamer ga je naar de zuil met het verhaal van **MISCHA HILLESUM**.

Lees het verhaal en bekijk de foto's van Mischa.

- > Hoe heten de ouders, broer en zus van Mischa Hillesum?
- > Wat was zijn grootste talent? Luister naar zijn spel.
- > Welk talent had zijn zus Etty?
- > Waarom moest Mischa naar Het Apeldoornsche Bosch?
- > Wat werd er over de gezondheid van Mischa gezegd?

Na 15 minuten ga je naar de kamer van jouw groep **VRIJHEID** op de 1e verdieping.

1E VERDIEPING

LOCATIE: HERINNERINGSCENTRUM APELDOORNSCHE BOSCH

15 MINUTEN

WAT GA JE DOEN?

Beneden in de woonkamer heb je informatie verzameld en heb je een persoonlijk verhaal gelezen.

Ga nu naar de eerste verdieping. Hier ga je met elkaar in gesprek om inzicht te krijgen in de dilemma's waar deze mensen voor gesteld werden. Ook kom je dilemma's en vragen tegen die bij het heden horen.

- > Wat vind jij?
- > Hoe zou jij hier mee omgaan?
- > Wat zou jij doen?

GA NU MET JE GROEPJE NAAR DE KAMER MET JULLIE THEMA

Verdeel de taken: wie schrijft, wie fotografeert, wie is de gespreksleider etc.

- > In de kamers zijn 'historische kasten' en 'actuele kasten'
- > Op de wanden staan dilemma's en vragen
- > Open de kasten en bespreek met elkaar wat je ziet
- > Maak gezamenlijk de opdrachten
- > Verzamel zoveel mogelijk informatie en ga met elkaar in gesprek
- > Maak een groepssamenvatting van jullie ervaringen

VLUCHTEN

Families die, zonder afscheid te nemen van elkaar, op weg gaan naar een onbekende bestemming.

Kinderen die van de ene op andere dag hun vrienden niet meer zien.

Vluchten is niet iets uit het verleden. Ook nu zijn er wereldwijd duizenden vluchtelingen.

Deze mensen verlaten om uiteenlopende redenen hun thuis, op zoek naar een veilige(r) plek en in de hoop op een beter leven. Vluchten is geen eenvoudige keuze.

Op de wanden zie je dilemma's en vragen staan.

Open de kast en bespreek met elkaar wat je ziet en maak de opdracht.

Ga in gesprek met elkaar over de dilemma's en vragen op de wand:

- > Wat zou jij meenemen als je van de één op de andere dag moest vluchten?
- > Vluchten is ook een daad van verzet. Eens/Oneens?
- > Ken jij iemand die is gevlucht?
- > Waarom vluchten mensen eigenlijk?

Maak een samenvatting van de informatie en de ervaringen van je groepje voor het V-Journal.

Na deze 15 minuten ga je terug naar beneden. Je loopt weer naar gebouw de Appelvink.

Daar maak je gezamenlijk een beeldverslag/V-Journal.

VRIENDSCHAP

Vriendschap kan, naast familiebanden, een van de sterkste verbindingen zijn tussen mensen. In vriendschap deel je mooie ervaringen, interesses maar ook moeilijke situaties en verdriet. Als het even tegenzit, is het fijn als je de arm van je beste vriend(in) om je schouder voelt. Vriendschap betekent ontmoeting en het creëert blijvende herinneringen. Vriendschap verbindt mensen.

Op de wanden zie je dilemma's en vragen staan.
Open de kasten en bespreek met elkaar wat je ziet en maak de opdrachten.

Hoe waren deze mensen met elkaar verbonden?
Lees het verhaal van Coenraad Hoek en Lenie Leuiken.
Zij stonden, net als veel anderen, voor een verschrikkelijk dilemma.
Vluchten en jezelf redden of blijven en anderen/iemand anders redden?

Ga in gesprek met elkaar over de dilemma's en vragen op de wand:

- > Wat als je keuzes moet maken die de rest van je leven beïnvloeden?
- > Wat is het moedigste dat jij ooit hebt gedaan?

Maak een samenvatting van de informatie en de ervaringen van je groepje voor het V-Journal.

Na deze 15 minuten ga je terug naar beneden. Je loopt weer naar gebouw de Appelvink.
Daar maak je gezamenlijk een beeldverslag/V-Journal.

VEILIGHEID

De veiligheid van een gezin, een dak boven je hoofd, warmte, kleding, eten en drinken. Naar school gaan, bezig zijn met je werk, even sporten of samen naar de film gaan. 'Gewone' dagelijkse dingen die ongewoon worden als veiligheid wegvalt en je moet overleven.

Op de wanden zie je dilemma's en vragen staan.
Open de kasten, bespreek wat je ziet en maak de opdrachten.

Ga in gesprek met elkaar over de dilemma's en vragen op de wand:

- > Heb jij je wel eens onveilig gevoeld?
- > Voel jij je veiliger als er overal camera's hangen?

Maak een samenvatting van de informatie en de ervaringen van je groepje voor het V-Journal.

Na deze 15 minuten ga je terug naar beneden. Je loopt weer naar gebouw de Appelvink.
Daar maak je gezamenlijk een beeldverslag/V-Journal.

VRIJHEID

In Nederland kun je zeggen wat je wilt, gaan en staan waar je wilt, maken wat je wilt, kiezen waar je wilt wonen, met wie je bevriend bent, welk werk je doet, wat je wel of niet gelooft en op wie je stemt. Vrijheid lijkt in Nederland vanzelfsprekend en vrijheid is een belangrijk onderdeel van de cultuur en samenleving.

Op de wanden zie je dilemma's en vragen staan.
Open de kasten, bespreek wat je ziet en maak de opdrachten.

Ga in gesprek met elkaar over de dilemma's en vragen op de wand:

- > Hoe ga jij om met iemand die anders is?
- > Ben jij vrij van vooroordelen?
- > Wat doe jij voor de vrijheid, wat zet jou in beweging?

Maak een samenvatting van de informatie en de ervaringen van je groepje voor het V-Journal.

Na deze 15 minuten ga je terug naar beneden. Je loopt weer naar gebouw de Appelvink.
Daar maak je gezamenlijk een beeldverslag/V-Journal.

Eindopdracht

LOCATIE: GEBOUW DE APPELVINK
MAX. 30 MINUTEN

STARTEN MET EEN 'REDACTIEVERGADERING'

Elk groepje vertelt in het kort over:

- > de hoofdpersoon;
- > het thema;
- > de dilemma's, opdrachten en vragen die onderzocht en besproken zijn.

Nadat de vier groepjes hun ervaringen en informatie hebben uitgewisseld, wordt er een gezamenlijk beeldverslag gemaakt volgens een vast format: het V-Journal.

MAAK SAMEN HET V-JOURNAL

Bijvoorbeeld:

- > Beschrijf een dag uit het leven van één van de mensen die jullie hebben onderzocht;
- > Maak samen een tijdverslag in woord en beeld van toen tot nu;
- > Maak een grote 'Mindmap' die laat zien hoe de hoofdpersonen met elkaar verbonden waren. Verbindt Elly en Nan van Creveld, Mischa Hillesum, Philip Fuldauer, Greta Swart en Sal van Son- maak een mindmap waarin je hen met elkaar verbindt.
- > Maak een journaal over de actualiteit. Kies 1 dilemma per thema en werk dit uit in woord en beeld: welke discussies en situaties doen zich voor rondom vrijheid, veiligheid en vluchten?
- > Schrijf een fictief interview met een van de onderzochte hoofdpersonen
- > Kies samen één hoofdpersoon en thema en maak hierover een journaal dat over zowel het verleden als heden gaat.
- > Maak een beeldverslag over het thema vrijheid. Wat betekent vrijheid voor jou? "Vrijheid is voor mij...."

Het maken van het V-Journal kan ook in de vorm van een beeldverslag worden gemaakt. Bijvoorbeeld met stiften en papier op een grote wand, zodat iedereen iets kan bijdragen.

Het gaat erom dat je woorden, informatie en beeld bij elkaar in één 'krant' verzamelt: het V-Journal

VOORBEELDEN V-JOURNAAL

